

Dalius Baltušnikas

GYDYTOJAS ANTANAS DIDŽIULIS – PATOLOGIJOS TYRIMŲ PRADININKAS PANEVĖŽYJE

Antanas Didžiulis gimė Anykščių raj. Griežionėlėse 1883 m. vasario 7 d..

Kartu su juo veiklių, visuomeniškai aktyvių tėvų šeimoje augo trys vyresnės ir dvi jaunesnės seserys, vienas vyresnis ir vienas jaunesnis brolis.

A. Didžiulis 1896-1904 m. mokėsi Mintaujos gimnazijoje. Čia mokėsi ir kiti šeimos vaikai, o motina Lliudvika Didžiulienė buvo įsteigusi lietuvių moksleivių pensioną, kuriame gyveno daugelis vėliau garsių Lietuvos visuomenės veikėjų, pavyzdžiui, būsimas prezidentas Antanas Smetona, būsimas ministras ir banko vadovas Juozas Tūbelis. Būdamas

14 metų A. Didžiulis priklausė slaptam moksleivių būreliui, 1897 m. dalyvavo moksleivių maište prieš pravoslavų maldų skaitymą. Dėl to buvo pašalintas iš gimnazijos, bet motinos iniciatyva vėl priimtas.

1904-1905 m. A. Didžiulis studijavo Maskvos (Rusija) universitete istoriją ir filologiją, dalyvavo slaptos lietuvių studentų draugijos veikloje.

Grįžęs į Lietuvą įstojo į Lietuvos socialdemokratų partiją, dalyvavo 1905 metų revoliuciniuose įvykiuose, buvo suimtas, kalintas, už užstatą paleistas, bet netrukus vėl suimtas. 1907 m. kartu su tėvu Stanislovu Didžiuliu ištremtas į Sibirą, tuometinę Jenisiejaus guberniją, Christoroždestvenskio kaimą. Dabar tai Krasnojarsko krašto, Kansko srities, Dzeržinskio kaimas. Ten tuo metu tremtyje buvo rusų, latvių bolševikų bei kitokių revoliucionierių. Tarp jų 1909 bėgdamas iš tremties buvo apsistojęs garsus bolševikas F. Dzeržinskis.

Tremtyje vedė, 1911 m. su žmona pabėgo iš tremties. 1912-1914 m. studijavo mediciną Lenkijoje Krokuvos Jogailos universitete, gyveno Čekijoje, dalyvavo revoliucinėje veikloje.

1918 m. su šeima grįžo į Lietuvą ir pradėjo dirbti gydytoju Panevėžyje. Čia kartu su Pranu Mažyliu, Vladu Kuzma buvo vieni iš pirmųjų gydytojų, kūrusių sveikatos priežiūrą Panevėžyje. Išvykus P. Mažyliui tapo Apskritis ir Raudonojo Kryžiaus ligoninių vadovas. Antanui Didžiuliui vadovaujama ligoninė persikėlė į dabartinę vietą, kurioje prieš tai buvo dvaras. Naujoji ligoninė buvo iškilmingai atidaryta 1923 gruodžio 16 d. Naujai pastatytame mediniame pastate buvo įrengta operacinė, chirurgijos ir ginekologijos skyriai, ligoninėje buvo 80 lovų. Antanas Didžiulis vadovavo ne tik ligoninei, bet ir ligoninės gimdymo skyriui (nuo 1923). Vyriausiu ligoninės gydytoju buvo iki 1930. Po to (1930-1941 m.) dirbo praktinį gydytojo darbą, buvo Panevėžio apskritis

gydytojas. Nuo 1935 m. buvo Draugijos kovai su tuberkulioze centro valdybos narys, organizavo medicinos parodas, buvo aktyvus visuomeninkas, švietėjas, liaudies universiteto lektorius.

Prasidėjus karui buvo vokiečių valdžios persekiotas, priverstas pasitraukti iš Panevėžio. 1941-1945 m. gyveno Tauragėje, buvo Tauragės apskrities gydytojas.

Po karo buvo Panevėžio miesto sveikatos apsaugos skyriaus vedėjas, 1947-1951 m. buvo Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos deputatas.

Gyd. Antanas Didžiulis Panevėžyje vienas pirmųjų audinius pradėjo tirti histologiškai. Po karo dirbo kaip patologas-anatomas. Taip po truputį kūrėsi Panevėžio patologijos tarnyba. Prozektūrai buvo paskirtas atskiras namelis, stovėjęs ligoninės kieme, tarp dabartinio terapinio korpuso ir greitosios pagalbos stoties. Patologijos tarnyboje be gydytojo A. Didžiulio prozektoriumi dirbo felčeris Kazimieras Nasevičius, fragmentiškai ir kiti gydytojai, dirbę ligoninėje. Kuriantis patologijos skyriui pirmosios gyd. A. Didžiulio pagabininkės buvo laborantės Zina Adomavičienė, vėliau – Aldona Ramanauskienė.

Ligoninės Patologijos skyriaus archyve histologiniai tyrimai pradėti registruoti nuo 1951 m. vasario 20 d. Buvo atliekami tiek gyvų žmonių, tiek mirusiųjų audinių tyrimai. Pirmųjų mėnesių įrašai daryti lotyniškai arba rusiškai, be gydytojo parašų ar su neidentifikuojamais parašais (lyg dviejų asmenų). Pirmasis aiškiai identifikuojamas gyd. A. Didžiulio įrašas matomas 1951 m. rugpjūčio 29 d. Tyrimas pažymėtas 85 numeriu, tirta 23 metų moters iš Pasvalio rajono, Sintautų kaimo, kuriai pašalintas auglys iš kairiosios krūties. Auglys aprašytas kaip vienas šviesios spalvos, kietokos

konsistencijos, 1 cm didumo gabalėlis. Tirti 6 audinio preparatai, pateikta išvada – *fibroma gl. mammae*.

Nuo to laiko galima kalbėti apie nepertraukiamą, paremtą dokumentais, kartu su ligonine besiplečiančią patologijos tarnybos veiklą. Tarnyba pamažu išaugo į atskirą savarankišką ligoninės padalinį. Patologinės anatomijos skyrius įkurtas 1953, jo vedėju tapo A. Didžiulis. Po truputį daugėjo histologinių tyrimų, buvo atliekami skubūs intrapoeraciniai tyrimai. Pavyzdžiui, 1951 m. atlikti 129 histologiniai tyrimai, o 1955 m. – 826 tyrimai. Dirbdamas patologu, gyd. A. Didžiulis aktyviai bendradarbiavo su kitais Lietuvos patologais, domėjosi savo sritimi, skaitė pranešimus respublikinėse konferencijose. Ypač aktyvus bendradarbiavimas vyko su Kauno klinikų patologais. Būdamas gana garbaus amžiaus (1953 jam sukako 70 metų) gyd. A. Didžiulis ne tik dirbo patologu, bet ir neapleido klinikinės veiklos, operavo, pats imdavo biopsinę medžiagą tyrimui.

Ligoninėje gydytojas dirbo iki pat mirties, t.y. 1960 m. kovo 11 d. Paskutinis jo atlikto tyrimo įrašas aptinkamas 1960 m. vasario 29 d. Kaip ir pirmas išlikęs aprašymas, tai krūties auglio tyrimas, pateikta išvada – *piktybinio naviko nerasta*.